

Förstemansfall farligaste olyckan

Följande är utdrag ur en rapport skriven av Roger Pyddoke, Säkerhetskommittén. Hela rapporten finns att läsa på www.klatterforbundet.se.

Den här artikeln är ett försök att sammanfatta alla kända klätterolyckor i Sverige mellan 2000 och 2007. Sammanlagt har vi gått igenom 338 incidentrapporter som lämnats till Svenska Klätterförbundet. Vi vet att detta är en bråkdel av alla incidenter som faktiskt inträffar. Vi vet dock självklart inte hur många som inte lämnar rapporter. Framtida analyser kan bli bättre om fler lämnar rapporter i framtiden!

Vi har valt att begränsa analysen till de incidenter som lett till skador. Vi kallar dessa för olyckor. Sammanlagt rör det sig om 196 olyckor. Vi har dock inte använt alla olyckor i denna sammanställning då vi velat visa på de vanligaste orsakerna som leder till skador.

Vi har valt att registrera flera omständigheter till en olycka. Om till exempel ett grepp lossnar och detta leder till ett förstemansfall så registreras det både som "grepp lossnar" och "förstemansfall". Det går inte alltid att komma så mycket djupare med en beskrivning av en olycka. Beskrivningen kan se ut så här: "XX ledde och föll ovanför andra mellansäkringen och slog i marken. Ett benbrott i foten blev resultatet." Vi kan då inte dra slutsatser om orsaken till förstemansfallet utan noterar det enbart som ett förstemansfall.

Dödsolyckor

Under perioden finns 11 dödsolyckor i statistiken där 13 personer dödats. Av dessa är tre olyckor (tre omkomna) inte säkert både

svenska och klättrare. Av de 13 dödade har 9 dödats i stora berg. I den följande texten behandlas olycksorsakerna likadant för alla olyckor oavsett skadekonsekvens.

Fall vid klättring vanligaste olyckan

Sammantaget kan vi konstatera att fall som försteman, andreman eller bouldrare är den dominerande orsaken till att klättrare skadar sig. Fall står som orsak till 55 procent av skadorna. Det kanske inte låter så underligt, men det motsäger det vanliga påståendet att det är nedstigning och firning som är de farligaste momentet.

Förstemansfall

Förstemansfall utgör fortsatt den viktigaste orsaken till skador i klättring. Vi konstaterar därför att instruktörer vid utbildningar bör lägga särskild vikt vid att förklara vad en klättrare kan göra för att undvika denna typ av olycka. Klättraren kan välja en led som denne har god kapacitet för, en led som går att säkra väl, etc.

De tre viktigaste bidragande orsakerna som utpekas till att förstemansfall leder till skador är att:

- Mellansäkringar lossnar (i drygt hälften av rapporterna).
- Ett grepp eller ett steg lossnar (i en femtedel av rapporterna).

Förstemansfall är huvudorsak till skador inom klättringen. Här demonstrerar Niklaes Nathén, ambulanssjukvårdare och förbundsordförande, hur man använder en ihopfällbar bår. Bild: Per-Rune Andersson/Uteguiderna

- Fallet blev långt till följd av långt avstånd till senaste mellansäkring (i en tiondel av rapporterna).

De som skadas vid förstemansfall är enligt uppgifterna i rapporterna erfarna eller mycket erfarna.

Flest boulderolyckor inomhus

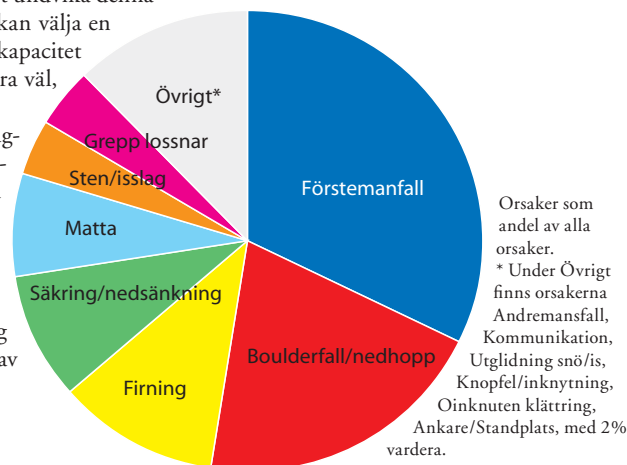
Bouldringfall, den näst vanligaste olycksorsaken idag, kunde vi inte finna i sammanställningen för 1990-talets olyckor. Av 42 rapporterade boulderskador inträffade 32 inomhus. Orsaken till detta vet vi inte. Det kan bero på att det bouldras mer inomhus än utomhus. Det kan också bero på att man är mer försiktig ute, och noggrannare med spotting. I statistiken skiljer vi inte på om fallet/hoppet är avsiktligt eller inte.

Det är vanligt med både benbrott och stukningar. En vanlig orsak till skador inomhus är att man faller av en skyddande matta eller att man faller med foten i en mattskarv. Brister i mattäckning eller skarvar utpekas som orsak till en tredjedel av alla boulderskador inomhus.

Några slutsatser

Analysera risker för förstemansfall på en led du tänker göra tillsammans med din replagskamrat. Lär ut hur man gör det på kurser. Kom ihåg att fallerande säkringar och långa fall är det som oftast leder till skador.

Bouldra säkert. Försök klättra tillbaka så långt du kan innan du hoppar av! Avstå? Topprep? Flera crashpads? Bristfälliga skyddsmattor inomhus bör kunna åtgärdas. Säg ifrån när du ser bristande täckning och skarvar som inte är täckta!

...men det finns många orsaker till olyckor

Förstemansfall är bara en av många orsaker till olyckor. I säkerhetskommitténs material framgår att det finns många andra orsaker som på egen hand, eller i kombination med andra orsaker, ligger bakom olyckorna.

- ➔ **Firning**
Firning är den tredje vanligaste orsaken till olycka. Firning är en manöver som innehåller flera viktiga moment som vi inte övar så ofta och som kräver noggrannhet. Även rutinerade klättrare slarvar!
Det finns flera olika slag av urlösande orsaker till firningsolyckor. De mest förekommande är att ankaret fallerar, att ändarna på repet är olika långa, att repet lossar sten, eller att den som firar glömt skruva åt låskarbinnen. Då ankaret fallerat har det berott på dåligt slagen knop i en slinga, icke ådragen skruvkarbin i ankaret, eller att en sk snow-stake gett vika.
- ➔ **Säkring/Nedsänkning**
Bristande förmåga att hantera repbroms kan leda till att fallet accelererar och att säkraren förlorar kontrollen över säkring eller nedsänkning. Detta är den fjärde vanligaste orsaken. I två av de noterade skadefallen användes Gri-gri.
- ➔ **Sten- och isslag**
Sten- och isslag är fortsatt en viktig orsak till olyckor. Är terrängen lös bör man överväga att försöka lägga standplatser ur skottlinjen. Även vid firning förekommer att stenar lossnar. Då kan det vara svårt att hoppa bort ifrån ett ankare där man sitter fast. Vissa isklättrare startar inte på en led där det finns replag ovanför.
- ➔ **Toppresklättring/Andremansfall**
De vanligaste bidragande orsakerna till att det blir skador i samband med andremansfall är: Isyxskada, Grepp lossnar, Pendelfall, Ostramt rep, Grepp eller steg lossnar.
Lossade grepp eller steg är en orsak till fall. Bland rapporterna förekommer detta dock endast som orsak till skada inomhus vid ett tillfälle. När ett grepp eller steg lossnar leder det ofta till stenslag som i sin tur kan skada de som befinner sig under klättraren.
- ➔ **Kommunikation**
En variant är att en klättrare vid ett toppankare tror att han ska bli nedsänkt men istället så kopplar säkringsmannen ur. Kommuniser tydligt vid toppresklättring! Ändra inte rutiner.
- ➔ **Utglidning snö/is**
Att gå ned på lutande snö och is utan säkring kan vara farligt om man snubblar. Två olyckor berodde på snubbling i samband med hopp över bergschrund eller glaciärsprickor. I övriga exempel är den direkta orsaken okänd.
- ➔ **Ankare/Standplats**
En oavsiktlig urkoppling av en klättrare på stand ledde till ett dödsfall. En slarvigt knuten firningsslinga öppnade sig vilket ledde till en allvarlig olycka (omnämnt ovan).
- ➔ **Knopfel/Inknytning**
Många klättrare har varit med om att de inte fullföljt en inknytning. Några har fått plikta med livet eller allvarliga skador. En rutin som borde vara självklar är kamratkontroll! Här krävs en rejäl attitydförändring! Snacka med dina replagskompisar.

6 tips för säkrare lead

av John Liungman, auktoriserad instruktör

Säkra tätare. Ta alltid hänsyn till reptöj och vad som händer om översta kilen rippas. Du kommer se att de första tre kilarna bör ligga väldigt tätt.

Säkra bättre. Öva clean aid blöta vinterdagar - det ger bra erfarenhet eftersom du belastar varje säkringspunkt. Använd backuprep.

Var alltid tydlig med att andremannen får ge feedback på lagda mellansäkringar. Ta till dig denna feedback!

Gå en fortsättningskurs med en auktoriserad instruktör. Det är inte säkert att din kompis/mentor kan allt!

Var självkritisk. Det är erfarna klättrare - eller klättrare som tror att de är erfarna - som oftast skadas.

Använd hjälm! Det finns gott om exempel på olyckor som kunde slutat betydligt värre om klättraren inte hade använt hjälm. Det gäller både fall och sten/isslag.

NYA RÖN OM SUSPENSION TRAUMA

Stabilisering av skadad i brant terräng. Övning under räddningskurs. Bild: Per-Rune Andersson/Uteguiderna.

I många år har det lärts ut att en skadad person som hängt upprätt i en sele inte får läggas ner plant på marken. Orsaken var att syrefattigt blod som ansamlats benen då skulle kunna välla in i hjärtat och döda den skadade (sk "suspension trauma").

Detta resonemang har visat sig vila på lös grund. Efter en grundlig medicinsk genomgång av brittiska Health and Safety Executive (ungefär arbetsmiljöverket) får suspension trauma anses vara en möjlig teoretisk risk utan empirisk grund. Slutsatsen är att all räddning av skadad person, oavsett vilken position denne befunnit sig i, skall behandlas lika - dvs enligt grundläggande ABC. För en skadad person innebär detta plant liggande på marken med lätt höjda ben.

Se även Torbjörn Ohléns uppdaterade artikel om räddning på SKF:s hemsida.

Medicinska kommittén